

Pædagogik for børn om affald

Pointer fra forskningsprojekt om affaldspædagogik i daginstitutioner og skoler udført i forbindelse med "Skoler og daginstitutioner som læringsrum for genanvendelse af husholdningsaffald"

Forskningsprojektet

Forskere fra DPU, Aarhus Universitet, fulgte i 2015-2016 pædagogiske aktiviteter på ti danske skoler og dag-institutioner, der havde fokus på at lære børn, at affald er noget, vi skal håndtere med omtanke. Dette papir opsamler i kort form resultater og perspektiver fra projektet.

Formål

Befolkningens håndtering af husholdningsaffald er helt afgørende for udviklingen og effektiviteten af affaldssystemerne. Ikke desto mindre har den hidtidige indsats til fremme af forbrugernes affaldsadfærd altovervejende bestået i udvikling af tekniske systemer kombineret med information om den rigtige brug heraf. Selv om information er nødvendig, er der forskningsmæssig evidens for, at der ikke er nogen simpel sammenhæng mellem information og borgernes adfærd. Dertil kommer at informationen næsten udelukkende rettes mod de voksne. Der er udarbejdet undervisningsmaterialer og hjemmesider om affald og ressourcer og mange affaldsselskaber bidrager til skolernes undervisning, men vores påstand er, at der mangler en målrettet pædagogisk indsats mod børnene og de unge. Det er bemærkelsesværdigt, i og med, at det er i barn- og ungdommen, at vi får lagt fundamentet til vores holdninger og adfærd. Grønne områder, der efter offentlige arrangementer eller en varm sommerdag ligner lossepladser, kan tages som et billede på den brug-og-smid-væk kultur, som vores børn og unge opflaskes med. Der er i det perspektiv vi ser behovet for at udvikle en pædagogisk indsats, som på en dybere, mere omfattende og kreativ måde engagerer og lærer børn og unge at håndtere deres affald ansvarligt og kompetent. Dette projekt har haft til formål at undersøge en række forsøg herpå med henblik på at kvalificere den videre udvikling af en egentlig affaldspædagogik.

Resultater

'Ude af syne, ude af sind', sådan er det typisk med affald i hverdagen på skoler og i daginstitutioner. Men når initiativer udefra bringer affaldstemaet op i en pædagogisk sammenhæng, kan lærere og pædagoger se både mening og muligheder i at arbejde med temaet. Såvel de udefra kommende pædagogiske initiativer som dem lærerne og pædagogerne selv havde sat i gang har vist, hvordan affald pædagogisk kan gribes an på mangfoldige måder, der overskrider den rene tekniske informationsformidling. Resultater fra projektet er i den forbindelse blandt andet at:

- Motivation kan skabes gennem brug af fortællinger og drama, som gør affald spændende og meningsfuldt for især de mindre børn.

- Affald har den kvalitet, at læringen let kan gøres helt konkret og sanselig. Det er ikke blot motiverende for de mindre, men også de større børn. Her er det dog vigtigt, at koble de sanske-konkrete aktiviteter med faglig læring og refleksion.
- Kreative-kunstneriske aktiviteter der bruger affald som materiale, kan lære børn at opfatte affald som en ressource, der kan skabes nye værdier ud af.
- Affald kan være en indgang til at lære, hvordan materielle ting forandrer sig i tid og rum. Bevidsthedshorisonten udvides fra 'nu' til 'før' og 'efter' og fra 'her hos mig' til hvordan det hænger sammen med 'andre mennesker og andre steder'. Affaldspædagogik kan dermed føre til en bredere forståelse af bæredygtighed, som igen kan motivere til bedre affaldssortering.
- Samarbejde mellem skole/daginstitution og hjem kan styrkes ved at børnene får affald med hjemmefra til aktiviteter på skolen eller at sorteringen i hjemmet og de dertil knyttede udfordringer bruges som case i undervisningen. Forældrene er generelt positive, men man skal være påpasselig med forventninger til, at børnene kan lave om på affaldspraksisserne i hjemmet, da disse er påvirket af mange andre faktorer.
- Børnene kan udvikle handlekompetence og generel teknologisk forståelse gennem aktiv deltagelse i design af affaldsspande og organisering af affaldsindsamlingen samt evaluering af indsatsen på deres skole.

Der er altså masser af muligheder i at arbejde med affald i samspil med materialer, produkter og forskellige sociale hverdagspraksisser.

På kort sigt er effekten af disse former for affaldspædagogik, at børnene får en tidlig og udvidet opmærksomhed på affald, samt et positivt engagement i affaldshåndtering. Desuden har en vigtig effekt af de undersøgte forsøg med affaldspædagogik været, at det har givet anledning til at lærere og pædagoger er blevet opmærksomme på affald som et muligt emne i skole/daginstitution, ligesom de også har lært interessante måder at tilrettelægge og gennemføre læringsforløb på.

Da en ny affaldspædagogik i skoler og daginstitutioner i vores optik stadig er i sin spæde vorden, er det for tidligt at sige noget om effekten på længere sigt. Forskning over længere tid og med sammenligning mellem skoler/institutioner med og uden affaldspædagogisk indsats er nødvendig for at belyse det.

Effekter handler typisk ikke om simple årsags-virkningsforhold, men om samspil af flere faktorer. Effekten af den affaldspædagogiske indsats afhænger ikke mindst af de fysiske og sociale vilkår for affaldssortering på skole/daginstitution og i børnenes hjem.

Videre perspektiver

Et review af international forskningslitteratur har vist, at der findes meget lidt regulær forskning og pædagogisk teoriudvikling på området. Som resultat af projektet har vi skrevet en videnskabelig artikel, som vi forventer offentliggjort i det videnskabelige tidsskrift "Environmental Education Research" i løbet af 2017. Her foreslår vi, at fundere en affaldspædagogisk tilgang i en praksisteoretisk tilgang.

I et netop igangsat projekt "Affaldspædagogik mellem daginstitution, skole og hjem", vil vi arbejde videre med undersøge mulighederne i en sådan tilgang. Selvom børnene i skole og daginstitution kan lære om sortering af de samme affaldstyper, som findes i hjemmet, så er hverdagen i skole/institution og i hjemmet kendetegnet af forskellige kombinationer af praksisser og forskellige daglige rutiner. Skolens/institutionens normer og forældrenes normer er heller ikke nødvendigvis de samme. I stedet for at ignorere disse forskelle er tanken i dette projekt at gøre dem til en drivkraft i børnenes undersøgelse og læring om affald, således at de både kritisk og kreativt lærer at anskue affald og affaldshåndtering i sammenhæng med livets andre gøremål.

Vi vil desuden genbesøge en del af de skoler og daginstitutioner, som deltog i det første projekt, med henblik på at undersøge længerevarende effekter.

Endelig vil vi også belyse, hvilke normstøttende strukturer der er behov for, for at fremme skolernes og daginstitutionernes affaldspædagogiske indsats og effekten heraf.

Det nye projekt vil løbende blive formidlet via www.skodanet.blogspot.dk og på to ERFA-møder i 2017. På bloggen vil der også blive formidlet adgang til den videnskabelige artikel fra det netop afsluttede projekt, når den bliver publiceret.